

Mitä tapahtuu todella?  
Nähdäänkö metsää puilta?  
Ajattelevat ihmiset valottavat  
ajan ilmiöitä pintaa syvemmillä.



Velvollisuutemme on sanoa, että myös taloudellisten päätösten tulee pohjautua arvoihin eikä arvojen talouteen.”

Lasse Murto, professori, A-klinikkasäätiön toimitusjohtaja

## Mihin yhteiskunnasta katosi sosiaalinen eetos?

Professori **Kettli Bruun** opetti minulle 1970-luvun lopulla aloittaessani A-klinikkasäätiön toimitusjohtajana, että julkisella rahoituksella toimivan a-klinikkajärjestelmän ei pidä suoralta kädeltä suostua ulkopuolelta määriteltyihin yksioikoisiin tuloksellisen hoidon määrityksiin. Muuten on vaarana menettää merkittävä osa tuen ja hoidon tarpeesta olevista ihmisistä ja on vaikea pitää kiinni asiakaslähtöisestä toimintamallista. Emme voi hänen mukaansa asettaa avun ja tuen saamisen ehdoksi ja ainoaksi onnistuneen hoidon kriteeriksi ihmisen raitistumista; jo kärsimyksen lievittäminen legitimoit hoidon. Tuolloin A-klinikkasäätiön hoitotutkimuseettisen toimikunnan puheenjohtajana toimineella Bruunilla oli vankka usko eettisten argumenttien voimaan.

Onko eettisillä argumenteilla vielä voimaa? Sosiaalipolitiikan toimintaedellytyksiä on 1990-luvulta lähtien kiristetty, vaikka talouden hyväksi on samaan aikaan tehty lähes kaikki mahdollinen. Hyvinvoiva kansantalous ei tuota hyvinvointia kaikille. Miksi ihmisen ääni ei kanna sinne, missä sosiaalipolitiikan suunnasta ja ihmisten elinehdoista päätetään?

Tähän dilemmaan on tarttunut taloustieteen professori **Markus Jäntti**, joka on pohtinut sitä, onko meillä varaa terveyseroihin. Hänen mukaansa talouden kasvu ei voi olla yksin tavoittelemisen arvoista vaan kasvu on hyväksi vain, jos siitä koitua hyöty on suurempi kuin mahdolliset haitat. Hänen mukaansa talouden kehityksen arvioimiseksi on esitettävä selkeät kriteerit. Talouden jäsenten hyvinvoinnin edistäminen on keskeisin kriteeri. Ja jokaisella talouden jäsenellä on sama painoarvo.

Viime vuosina on tehty arvovalintoja, joiden seurauksena erot niin tuloissa kuin esimerkiksi kuolleis-

suudessa ovat kasvaneet. Onko meillä varaa antaa tällaisen kehityksen jatkua? Halutaanko näiden erojen pysyvän ja kasvavan? Kysymys on poliittisesta valinnasta.

Uudeksi valtion, yhteiskunnan ja hyvinvoinnin hallinnan välineeksi on otettu ns. new governance -oppi. Siinä keskitytään julkiseen ja hallintoon ja jätetään syrjään sosiaalipolitiikka ja yhteiskunta. Tätä kehitystä on kuvannut osuvasti sosiaalityön professori **Leena Eräsaari**: Uusi hallintotapa korostaa kilpailua, maksukykyä, tehokkuutta, tuottavuutta ja dynaamisuutta. Tälle logiikalle ovat vieraita sosiaalipolitiikan perinteiset arvot: kohtuullisuus, solidaarisuus, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja ihmisarvo.

Jotkut tutkijat liittävät edelliset trendit uusliberalistiseen ajatteluun. Uusliberalismi kohtelee koko yhteiskuntaa markkinoina, joilla lähes kaikki on tuotettavissa – siis myytävissä ja ostettavissa. Tätä yhteiskunnan läpäisevää kaupallistumista tutkijat kutsuvat tavaroitumiseksi. Se murentaa sosiaalisen solidaarisuuden ja vastuuntunnon muotoja ja muuttaa ihmisten väliset suhteet hyötysuhteiksi.

Elämme markkinointumisen ja tavaroitumisen kaltaisten megatrendien puristuksessa. Ajassamme korostuu se, että sosiaalinen vastuu on yksilön vastuuta itsestään ja perheestään. Tuottamattomien ja riippuvaisten kansalaisten auttamiselle on yhä vaikeampi löytää perusteluja.

Meidät sosiaalityöstä huolenkantavat ihmiset on laitettu ymmärtämään talouden reunaehdot, jotka – niin sanotaan – määrittelevät maailmaa ja sen toimintoja. Velvollisuutemme on sanoa, että myös taloudellisten päätösten tulee pohjautua arvoihin eikä arvojen talouteen.

Eettinen velvollisuutemme on kysyä perusteltu ja aito kysymys, miksi hyvinvoiva yhteiskunta ei tuota hyvinvointia kaikille. Missä kulkee yksilön ja yhteiskunnan vastuun raja ja mikä on monimutkaisiin vaikeuksiin ajautuneiden ihmisten aito kyky etsiä apua ja ottaa vastuuta?

Tavaratuotannon logiikalla ja palvelutehtaan lailla toimiviksi pakotetut päihdehuollon erityispalvelut ovat suurissa vaikeuksissa moniongelmaisuutta ja moniriippuvuutta käsitellessään. Suoritteet ja tehokkuus päällimmäisinä tavoitteina ovat vaarantamassa kansalaisten oikeudenmukaista kohtelua ja palveluoikeuksien toteutumista.

Sosiaalityön ammattietiikalle on välttämätöntä, että hyvinvointivaltiossa hyväksytään se, ettei kaikille sosiaalityön asiakkaille voi asettaa kovin kunnianhimoisia hoito- ja kuntoutustavoitteita ainakaan lyhyellä aikavälillä. Kaikilta toimintoilta ja hoidoilta voidaan edellyttää vaikuttavuutta, mutta sen arviointiin tarvitaan myös nykyistä pehmeämpiä kriteerejä: elämän inhimillisyyttä, kokemuksellisia asioita ja vielä suuremman kurjuuden ehkäisyä.

Kaikkein tärkeintä sosiaalityön tulevaisuudelle on ehkä kuitenkin se, että sen arvot ja eetos pysyvät lujina eri haasteiden, kuten edellä kuvattujen megatrendien, puristuksessa. Näillä megatrendeillä ei ole toistaiseksi ollut paradigmanmuutoksen voimaa, kuten **Aulikki Kananoja** on muistuttanut. Tieteenfilosofiasahan paradigmanmuutos tarkoittaa perustavanlaatuisesti uuden ajattelutavan käyttöönottoa – vanhan teorian osoittamista virheelliseksi ja sen syrjäyttämistä. Näin ei ole onneksi vielä käynyt. ●